

УДК 911.3:30(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2024-3-5>

ЕТНОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, ПРОСТОРОВІ ФОРМИ ТА ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОСЕЛЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ У КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Дністрянський Мирослав Степанович

доктор географічних наук, професор,
професор кафедри географії України,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
ORCID ID: 0000-0002-5663-6740

Чайка Ірина Мирославівна

доктор філософії (PhD) в галузі наук про Землю,
асистент кафедри готельно-ресторанної справи та харчових технологій,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1931-5750

Актуальність дослідження: мережа поселень гірської місцевості Українських Карпат зберігає значний етнокультурний потенціал, але переживає складні процеси трансформації з огляду на різнобічні соціально-політичні, демографічні та економічні виклики. **Предметом дослідження** є етнографічні особливості, просторові форми та демографічний потенціал поселень гірської місцевості Українських Карпат у контексті перспектив розвитку регіону. **Мета дослідження:** взаємопов'язаний аналіз процесів формування, функціонування й просторової трансформації мережі поселень гірської карпатської місцевості в сучасних умовах. **Методологія дослідження:** для реалізації дослідницьких завдань використано загальнонауковий порівняльний метод, методи етнографічного районування, картографічного моделювання й статистичні методи. **Результати дослідження:** у статті розкрито етнокультурний потенціал гірських поселень Українських Карпат, які належать до трьох етнографічних районів (Бойківського, Гуцульського, Лемківського). Зроблено аналіз основних просторових форм поселень Українських Карпат. Характерною негативною рисою сучасної мережі поселень Українських Карпат є відсутність значних за людністю міст. В умовах проблем зайнятості та демографічної кризи зменшуються загалом густота населення та людність поселень. **Практичне значення:** аналіз етнокультурного та демографічного потенціалів поселень Українських Карпат може бути передумовою формування програми соціально-економічного розвитку територіальних громад регіону. **Висновки:** різноманітні етнокультурні артефакти збереглися в більшості поселень регіону. Зниження адміністративного статусу колишніх районних центрів у процесі адміністративно-територіальної реформи обмежує їхню роль як організаційних центрів місцевого значення, але створює кращі умови для селищ і сіл, які стали центрами нових громад. Реальне покращення соціально-економічної ситуації у гірських поселеннях може забезпечити лише багатогалузева економіка, яка включала б не лише туризм і рекреацію, а й галузі реального сектору економіки за умови надання регіону особливих преференцій на законодавчому рівні. **Подальші дослідження** цієї проблематики мають бути спрямовані на вивчення економічної спроможності територіальних громад Українських Карпат з урахуванням їхніх етнокультурних та демографічних особливостей.

Ключові слова: Українські Карпати, гірські поселення, етнографічні райони, просторові форми поселень, людність гірських поселень.

ETHNOGRAPHIC FEATURES, SPATIAL FORMS AND DEMOGRAPHIC POTENTIAL OF THE SETTLEMENTS OF THE UKRAINIAN CARPATHIANS IN THE CONTEXT OF THE REGION'S DEVELOPMENT PROSPECTS

Dnistrianskyi Myroslav Stepanovych

Doctor of Geographical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Geography of Ukraine,
Lviv Ivan Franko National University, Lviv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-5663-6740

Chaika Iryna Myroslavivna

Doctor of Philosophy (PhD) in the field of Earth Sciences,
Assistant of the Department of Hotel and Restaurant Business and Food Technology,
Lviv Ivan Franko National University, Lviv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-1931-5750

Relevance of the research. *The network of settlements in the mountainous area of the Ukrainian Carpathians retains significant ethno-cultural potential, but is undergoing complex transformation processes in view of multifaceted socio-political, demographic and economic challenges. The subject of the research is the ethnographic features, spatial forms and demographic potential of the settlements of the mountain area of the Ukrainian Carpathians in the context of the development prospects of the region. The purpose of the study is the interrelated analysis of the processes of formation, functioning and spatial transformation of the network of settlements in the Carpathian mountain area in modern conditions. Research methodology: the general scientific comparative method, methods of ethnographic zoning, cartographic modeling, and statistical methods were used to implement the research tasks. Research results.* *The article reveals the ethnocultural potential of the mountain settlements of the Ukrainian Carpathians, which belong to three ethnographic regions (Boiko's, Hutsul's, Lemko's). An analysis of the main spatial forms of settlements in the Ukrainian Carpathians was made. A characteristic negative feature of the modern network of settlements in the Ukrainian Carpathians is the absence of large cities in terms of population. In the conditions of employment problems and the demographic crisis, the population density and population density of settlements are decreasing in general. Practical significance: the analysis of the ethno-cultural and demographic potentials of the settlements of the Ukrainian Carpathians can be a prerequisite for the formation of a program of socio-economic development of the territorial communities of the region. Conclusions.* *Various ethnocultural artifacts have been preserved in most settlements of the region. The reduction of the administrative status of former district centers in the process of administrative and territorial reform limits their role as organizational centers of local significance, but creates better conditions for towns and villages that have become the centers of new communities. A real improvement of the socio-economic situation in mountain settlements can only be ensured by a multi-sectoral economy, which would include not only tourism and recreation, but also branches of the real sector of the economy, provided that the region is given special preferences at the legislative level. Further studies of this issue should be aimed at studying the economic capacity of the territorial communities of the Ukrainian Carpathians, taking into account their ethno-cultural and demographic characteristics.*

Key words: *Ukrainian Carpathians, mountain settlements, ethnographic regions, spatial forms of settlements, population of mountain settlements.*

Постановка проблеми. Гірські райони у кожній країні виділяються характерними етнографічними відмінностями з огляду на обмеженість контактів між різними групами поселень та суттєвий вплив природних передумов на процеси заселення й розвиток традиційного господарства. Так само сукупність географічних передумов визначила особливості розміщення гірських поселень, їхні територіальну структуру та демографічний потенціал. У багатьох випадках гірська

місцевість помітно поступається прилеглим рівнинним територіям і за економічними можливостями, що зумовлено, насамперед, негативним впливом більшої складності рельєфу на господарську діяльність та процеси життєдіяльності загалом.

Такі особливості характерні і для гірської місцевості Українських Карпат, а з огляду на її розміщення у минулому на межі кількох держав та вплив різних колонізаційних рухів, проявляються тут ще більш помітно.

Виявлення всіх географічних взаємозалежностей у процесі формування й функціонування поселень має, насамперед, пізнавальне значення. Але з огляду на сучасні складні соціально-політичні, демографічні й економічні виклики – й практичні аспекти. Ідеться, насамперед, про поглиблення демографічної кризи й проблем зайнятості, суперечності адміністративної реформи та зміни статусу поселень унаслідок прийняття нових законів тощо.

Отже, суперечності сучасних суспільно-географічних процесів в Україні та Карпатському регіоні зумовлюють помітну трансформацію й у структурі розселення, й у територіальній організації поселень та їхньому економічному розвитку. Усі ці тенденції важливо не лише проаналізувати, а й окреслити деякі перспективні напрями соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти розвитку гірських поселень Українських Карпат вже достатньо широко відображені в українській науковій літературі. Особливо це стосується характеристики етнографічних особливостей карпатської гірської місцевості та особливості використання етнокультурних туристичних ресурсів, які розкрито в публікаціях О. Бергхауера, Д. Фодора і М. Дністрянського [1], А. Данилюка [2; 3], Н. Дністрянської [4], М. Лаврук [5], М. Тиводара [6], В. Шухевича [7] та ін. Аналіз тенденцій формування та сучасної географії поселень Українських Карпат, зробили, зокрема, Ю. Гошко [8], М. Гримич [9], В. Джаман [10], М. Дністрянський [11], Л. Заставецька [12] та Н. Паньків [13], але на сьогодні важливо проаналізувати цю проблему в контексті реальних потреб і можливостей регіону. Деякі особливості територіальної структури поселень Українських Карпат розкрили М. Русов [14] і Р. Сілецький [15], але це переважно стосується історичних аспектів. Водночас у сучасних умовах територіальні структури поселень переживають суттєву трансформацію, що потребує подальших досліджень. Так само помітною є потреба розкрити взаємоза-

лежності природно-географічних, етнографічних та соціально-економічних чинників у формуванні, функціонуванні й тенденціях трансформації територіальної структури поселень Українських Карпат в контексті сучасних різнобічних соціально-політичних викликів.

Мета дослідження. З огляду на актуальність проблематики і з урахуванням рівня її відображення в науковій літературі метою цієї статті є взаємопов'язаний аналіз процесів формування, функціонування й просторової трансформації мережі поселень гірської карпатської місцевості в контексті сучасних соціально-політичних викликів, що передбачає вирішення таких завдань: 1) розкрити формування і поширення етнографічних особливостей в карпатській гірській місцевості з урахуванням природно-географічних та суспільно-географічних передумов; 2) проаналізувати відмінності територіальної структури карпатських поселень та тенденції її трансформації; 3) розкрити демографічний потенціал поселень Українських Карпат та його динаміку в контексті адміністративно-територіальної реформи та сучасних соціально-економічних процесів.

Основний матеріал. Мережа поселень кожної країни чи регіону є просторовим каркасом життєдіяльності суспільства, а становище поселенської мережі відображає всі тенденції й суперечності суспільно-географічного розвитку на певній території. На сьогодні структуру мережі поселень гірської місцевості Українських Карпат формують 7 міст (Болехів, Перечин, Рахів, Свалява, Сколе, Турка, Яремче), 20 селищ (Битків, Бориня, Великий Березний, Великий Бичків, Верхне Синьовидне, Верховина, Вигода, Воловець, Ворохта, Дубове, Жденієво, Кобилецька Поляна, Міжгір'я, Перегінське, Підбуж, Путила, Славське, Усть-Чорна, Чинадієво, Ясіня) та понад 410 сіл (рис. 1). Усі ці поселення виділяються особливостями географічного положення, територіальної структури, адміністративного статусу, демографічного потенціалу та соціально-економічного становища.

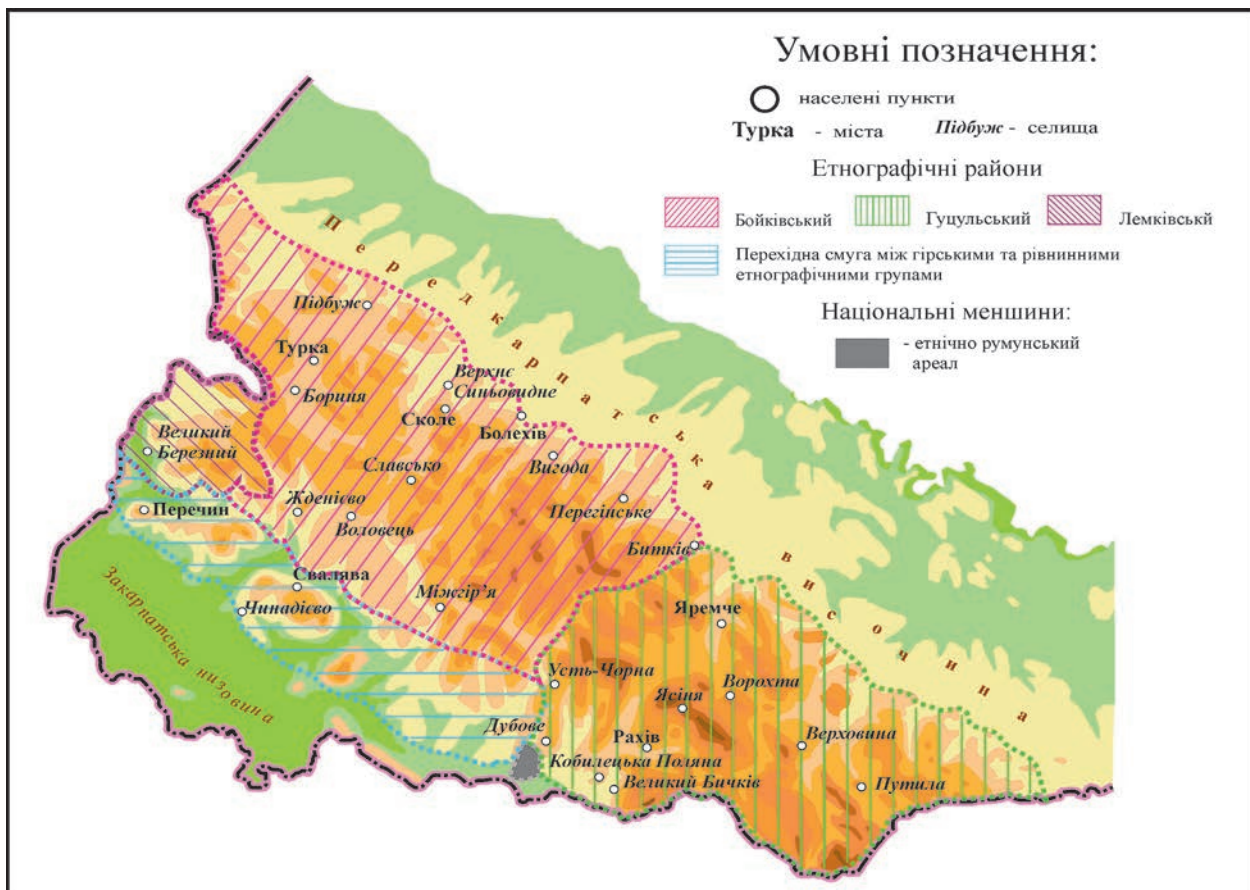

Рис. 1. Етнографічні райони та найбільші поселення Українських Карпат

Провідною рисою усіх карпатських поселень є їхнє яскраве етнокультурне обличчя, яке визначається надбаннями матеріальної та духовної культури місцевого українського населення, які в сукупності формують багату культурну спадщину. При цьому важливо наголосити, що культурні досягнення населення Українських Карпат, виділяючись самотністю й різноманітністю, є органічним складником загальноукраїнського культурного світу.

Маючи низку спільних рис, український карпатський культурний простір диференційований на три етнографічні райони (Бойківський, Гуцульський, Лемківський), межі між якими мають переважно перехідний, а не дискретний характер. Так само можна виділити перехідну смугу, яка має як окремі риси, характерні для гірських етнографічних груп (бойків, гуцулів, лемків), так і етнографічної групи долинян, розселеної в рівнинній частині Закарпатської області (рис. 1). У мов-

ному аспекті попри різноманітність діалектів, спільним для українських карпатських етнографічних груп є, насамперед, поширеність архаїчних праслов'янських та давньоруських форм і зворотів, особливості вимови, наявність низки південнослов'янських лексем. Водночас відмінності між ними, окрім діалектних особливостей, стосуються деяких рис традиційного сакрального і житлового будівництва, одягу, фольклору.

На формування українських карпатських етнографічних груп (бойків, гуцулів, лемків) найбільше вплинуло різне співвідношення груп переселенців, які рухалися в Українські Карпати з півдня, півночі, заходу і сходу, а також формування особливих рис традиційного господарства й традиційної культури під впливом різних природних умов [9]. Зокрема, бойківська етнографічна група, розміщена в центральній частині Українських Карпат, формувалася переважно у межах Східних Бескидів та Стрийсько-Сянської Верховини.

Субстратом її формування поряд із різними слов'яно-руськими групами з Трансільванії і Середнього Дунаю, меншою мірою з Молдови було населення з рівнинних частин Галичини, Волині і Поділля. У процесі становлення культурної самобутності бойківської етнографічної групи можна простежити значно менше іноетнічних впливів.

Етнокультурні артефакти збереглися в багатьох поселеннях Бойківщини. Так, традиційні бойківські церкви й дзвіниці, які виділяються конструкційною легкістю і довершеністю, є в таких поселеннях, як Матків, Нижнє Висоцьке, Комарники, Кальне, Коростів, Опорець, Орявчик, Плав'є, Риків, Восохач, Ялинкувате, Ясениця-Замкова, Коростів, Колочава. Бойківські етнографічні музеї та окремі експозиції в краєзнавчих музеях створено в Турці, Рожнятові, Болехові, Воловці, Кропивнику, Новоселиці, Колочаві.

Яскрава самобутність етнографічної групи гуцулів зумовлена як особливостями розміщення в найвищій частині Українських Карпат, яка мало придатна до землеробства, так і структурою міграційних потоків, серед яких провідне значення мало переселення слов'яно-руського населення з Молдови та Покуття, так і доволі значний вплив пастушої неосілої міграції з Південних Карпат, тому у фольклорі гуцулів, попри домінування загально українського компонента, помітними є праслов'янські, південнослов'янські, а також і окремі романські впливи.

Поселення Гуцульщини виділяються різними пам'ятками сакрального та житлового будівництва, які мають загальноукраїнське культурне значення. Це, зокрема, церкви в Криворівні, Микуличині, Ясіні, Ворохті, Яремчі, Черганівці. Так само низка поселень є центрами художніх промислів, яскраві колекції яких зосереджені в етнографічних музеях Криворівні, Лазещини, Яремчі, Верховини, Косова. Цікаві етнофестивалі систематично проводяться в Рахові, Шешорах, Космачі. Привабливим для туристів може бути традиційне житлове гуцульське будівництво.

Унікальність української етнографічної групи лемків визначили спільність трива-

лої соціально-економічної життєдіяльності переселенців XIV–XVI ст. з Трансільванії, Перемищини, Сяноччини в особливих природних умовах Низьких Бескидів. На їхню традиційну культуру позначився культурно-асиміляційний тиск польської та словацької людності (і з півночі, і з півдня). Але більша частина Лемківщини через різні суб'єктивні моменти формування державних кордонів опинилася поза межами України (у Польщі та Словаччині). Тому безпосередньо в Українських Карпатах на сьогодні лемківський етнографічний ареал порівняно невеликий. У його основі – насамперед територія колишнього Великоберезнянського району Закарпатської області. Перехідні лемківські етнографічні риси мають і деякі села сучасних Ужгородського та Мукачівського районів.

Етнографічні особливості, рельєф та річкова мережа суттєво вплинули і на структуру розселення населення і на географію поселень зокрема та на їхню територіальну організацію [16]. Тобто і особливості заселення, і етнографічні та природні відмінності є взаємопов'язаними, що проявляється в переважаючому поширенні різних просторових форм сільських і міських поселень. Так, Р. Сілецький зазначає, що для Гуцульщини, з її більш високогірним рельєфом, пріоритетним розвитком відгінно-пасовищного тваринництва впродовж XIX – першої половини XX ст. найбільш характерними були поселення безсистемно розсіяної форми, коли «чіткої системи розташування садиб на території села не існувало», а було чимало відокремлених присілків [15], частина яких була розміщена на «верхах», що було зумовлено трансформацією в сільські садиби тимчасових «зимарок» та «колиб», які використовувалися пастухами. У сучасних умовах поселення цієї форми значною мірою трансформуються в безсистемно скупчені з огляду на розширення ядра поселення та знелюднення присілків (рис. 2а).

Оскільки Бойківщина розміщена переважно в середньогірних і низькогірних Карпатах, то просторові форми поселень тут є більш різноманітними, а на їхні особливості найбільше вплинула географія річко-

вих долин. З огляду на це, у межах Бойківщини найбільш поширеною є ланцюгова та ланцюгово-розгалужена просторові форми поселень, за яких садиби мешканців розташовуються вздовж дороги, що проходила паралельно до русла ріки (рис. 2д, е). Часто вздовж русла ріки було розміщено кілька поселень, а протяжність такого «ланцюга» поселень могла досягати 20 км і більше. Сільські поселення на річкових вододілах у межах Бойківщини найчастіше мали дворядну планувальну форму, коли фасади будинків по два боки дороги розміщені не навпроти один одного, а в одному напрямку (рис. 2б). Ця планувальна форма в сучасних умовах поступово

трансформується у вуличну. Поширеними тут були також безсистемно-скупчені просторові форми поселень, характерні більше для міст, містечок та великих сіл, коли виділяються кілька основних житлових масивів. У сучасних умовах такі поселення стають більш комбінованими, поєднуючи компактні квартали з вуличною забудовою та окремі віддалені садиби чи групи садиб (рис. 2в).

У минулому німецькі колоністи заклали в карпатській гірській місцевості поодинокі поселення або частини поселень вуличної просторової форми (рис. 2г). Сьогодні вулично-квартальна забудова вже стає визначальною в усіх міських поселеннях кар-

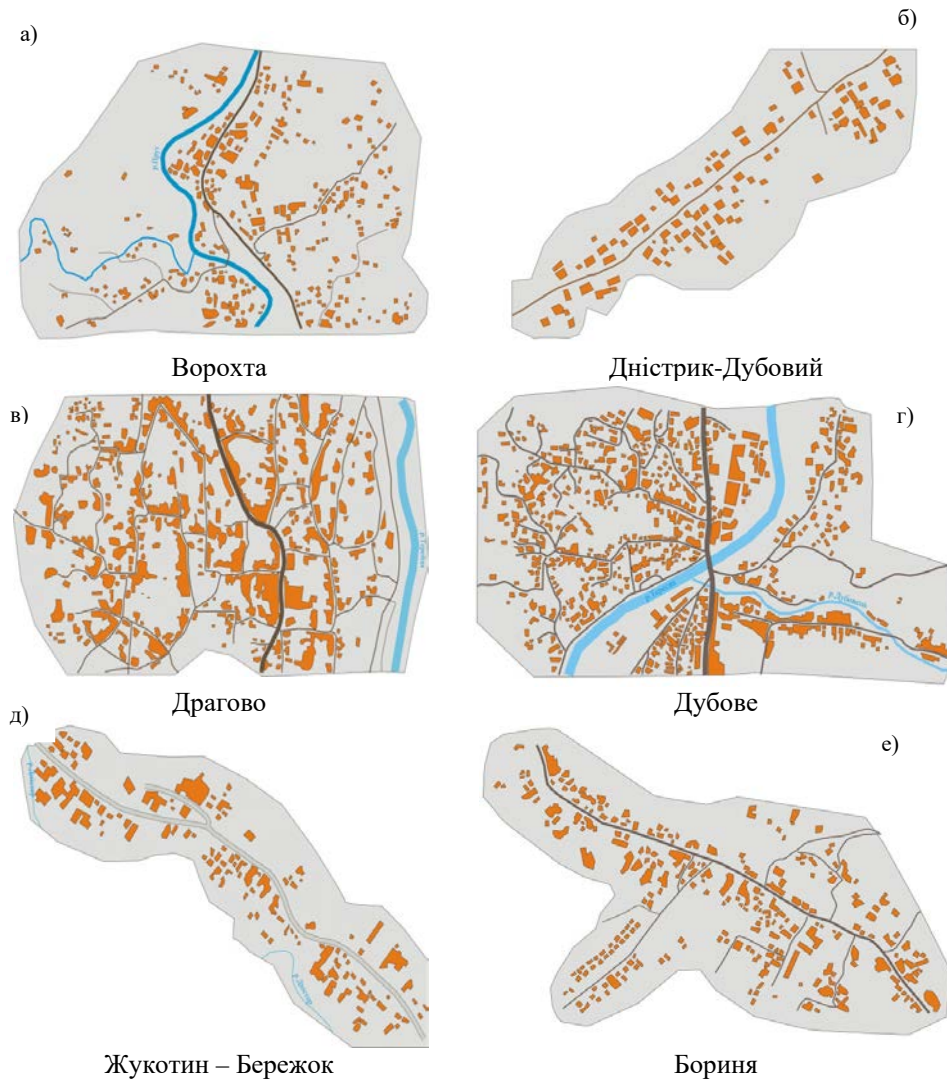

Рис. 2. Просторові форми поселень Українських Карпат

патської гірської місцевості, хоча основи просторових форм більшості поселень ще зберігаються.

Якщо етнокультурний потенціал поселень гірської місцевості Українських Карпат свідчить про інвестиційну привабливість регіону, то структура розселення та демографічний потенціал поселень розкривають у цьому аспекті низку проблем. Йдеться, насамперед, про порівняно низький рівень урбанізації, незначну густоту та людність міських поселень, що сумарно обмежує соціально-економічні перспективи регіону. Негативні наслідки у цьому відношенні мали недавні зміни у законодавстві. Так, якщо до січня 2024 р. в межах гірської місцевості Українських Карпат було розміщено 27 міських поселень (7 міст і 20 селищ міського типу), то після прийняття 26 січня 2024 р. Закону України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 88, ст. 330), ситуація суттєво змінилася, адже селища міського типу було перейменовано в селища згідно з конституційною нормою, і їх на відміну від селищ міського типу було переведено в категорію сільських поселень. Унаслідок таких законодавчих змін рівень урбанізації гірської місцевості Українських Карпат, який до того був невисоким, знизився більше ніж удвічі і становить загалом не більше 15%. Так само віднесення селищ до сільських поселень так чи інакше є зниженням їхнього адміністративного статусу, який завжди був одним із провідних чинників соціально-економічного розвитку поселень.

Соціально-демографічною проблемою регіону є і той факт, що всі міста гірської місцевості є малими за людністю. Так, кількість населення Сваляви становить 17,1 тис осіб, Рахова – 15,5 тис осіб, Болехова – 10,2 тис осіб, чотирьох інших – менше 10 тис осіб, що навіть нижче визначеного для міста критерія людності. Така ситуація, тобто відсутність у гірській місцевості великих чи середніх міст, створює певні проблеми обслуговування сільської місцевості, які

частково компенсуються поширенням низки таких поселень безпосередньо у передгірській місцевості (Дрогобич, Стрий, Калуш, Коломия, Мукачеве).

Густота селищ, які зберігають певний потенціал для обслуговування сільської місцевості, є також відносно незначною і невідповідною потребам збалансування поселенської мережі. А щодо густоти поселень загалом, то у більшості районів із гірським рельєфом вона є нижчою за середні по Україні значення (47 одиниць на 1000 км²). Особливо низька густота населених пунктів у Рахівському районі (15 одиниць на 1000 км²). Водночас у деяких гірських районах дуже високою є середня людність поселень, що є наслідком переселення населення з присілків та хуторів у більші села з кращим географічним положенням. А у колишніх адміністративних районах із переважно улоговинно-гірським рельєфом (Перечинський, Рахівський, Косівський) та у районах із частково улоговинно-гірським рельєфом (колишні Вижницький, Сторожинецький, Іршавський, Свалявський, Тячівський, Хустський, Долинський, Надвірнянський райони) значення середньої людності поселень найвищі в Україні і становлять понад 1 000 осіб.

Густота населення загалом коливається від 20 осіб на км² у більш високігорних районах до понад 40 осіб на км² – у низькогірних і має тенденцію до зниження з огляду на демографічну кризу та постійні міграції.

У сучасних умовах новим чинником певної трансформації мережі поселень Українських Карпат має підстави стати адміністративно-територіальна реформа. Зокрема, зниження адміністративного статусу колишніх районних центрів (Великий Березний, Воловець, Перечин, Сколе, Турка, Міжгір'я, Путила) може обмежити їхню роль як організаційних центрів місцевого значення. Водночас селища і села, які стали центрами нових громад, одержали більші можливості для свого соціально-економічного розвитку.

Розміщення та господарська діяльність населення гірської місцевості Українських Карпат також помітно відрізняються від

передгірських районів. Сьогодні більшість поселень у карпатській гірській місцевості є економічно депресивними [17]. Виняток становлять лише ті міста, селища і села, де в останні десятиліття почали активно розвиватися туризм і рекреація (Верховина, Вишка, Косів, Криворівня, Славсько, Пилипець, Поляниця, Плав'є, Рахів, Східниця, Чинадієво, Яремча, Ясіня та деякі інші). Але зайнятість усього працездатного населення не може забезпечити лише розвиток окремих галузей, зокрема туризму й рекреації. Реальне покращення соціально-економічної ситуації може забезпечити лише багатогалузева економіка, особливо такі галузі її реального сектору, як сільське господарство, деревообробна й меблева промисловість, виробництво деяких продуктів харчування, інші галузі переробної промисловості [18].

Реалізація перспективних планів можлива лише за наявності особливих преференцій для гірських районів, що мало б відобразитися в законах про їхній пріоритетний розвиток та відповідних державних і регіональних програмах. Так само очевидно, що покращення транспортної та інженерної інфраструктури (газифікація, водопостачання та ін.) неможливе без державних капіталовкладень.

Висновки.

1. Поселення гірської місцевості Українських Карпат мають яскраве етнокультурне обличчя, яке визначається надбаннями матеріальної та духовної культури місцевого населення, які в сукупності формують багату культурну спадщину регіону. Культурні здобутки населення Українських Карпат, виділяючись самобутністю та різноманітністю, є органічним складником загальноукраїнського культурного світу.

2. Маючи низку спільних рис, український карпатський культурний простір диференційований на три етнографічні райони (Бойківський, Гуцульський, Лемківський), на формування яких найбільше вплинуло різне співвідношення груп переселенців, які рухалися в Українські Карпати з півдня, півночі, заходу і сходу, а також формування особли-

вих рис традиційного господарства й традиційної культури під впливом природних умов. Різноманітні етнокультурні артефакти збереглися в більшості поселень регіону, що може бути сприятливим чинником для залучення інвестицій у його соціально-економічний розвиток.

3. Співвідношення різних груп переселенців, особливості традиційного господарства та природних умов визначили поширення таких основних просторових форм поселень Українських Карпат, як безсистемні, ланцюгові, дворядні та комбіновані. У сучасних умовах основи цих просторових форм зберігаються, але все більш помітним є вплив квартально-вуличної забудови.

4. Характерною негативною рисою сучасної мережі поселень Українських Карпат є відсутність значних за людністю та економічно значущих міст. В умовах проблем зайнятості та демографічної кризи зменшуються загалом густота населення та людність поселень.

5. Зниження адміністративного статусу колишніх районних центрів у процесі адміністративно-територіальної реформи обмежує їхню роль як організаційних центрів місцевого значення, але створює кращі умови для селищ і сіл, які стали центрами нових громад.

6. Реальне покращення соціально-економічної ситуації у гірських поселеннях може забезпечити лише багатогалузева економіка, яка включала б не лише туризм і рекреацію, а й такі галузі реального сектору, як сільське господарство, деревообробна й меблева промисловість, виробництво продуктів харчування, інші галузі переробної промисловості. Реалізація перспективних планів можлива лише за наявності особливих преференцій для гірських районів, що мало б відобразитися в законах про їх пріоритетний розвиток.

7. Подальші дослідження цієї проблематики мають бути спрямовані на вивчення економічної спроможності територіальних громад Українських Карпат з урахуванням їхніх етнокультурних та демографічних особливостей.

Література

1. Dnistrianskyy M., Berghauer O., Fodor D. Characteristics and trends of cultural tourism in Transcarpathia. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 37. Ч. 1. С. 67–76.
2. Данилюк А.Г. Народна архітектура Бойківщини. Львів: Українські технології, 2004. 168 с.
3. Данилюк А.Г. Скарби народної архітектури Гуцульщини. Львів : Логос, 2000. 135 с.
4. Дністрянська Н.І. Етнографічний туризм як резерв соціально-економічного розвитку Українських Карпат. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2016. С. 141–146.
5. Лаврук М.М. Гуцули Українських Карпат (етногеографічне дослідження). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 288 с.
6. Тиводар М.П. Традиційне скотарство Українських Карпат другої пол. XIX – першої пол. XX ст. *Історико-етнологічне дослідження*. Ужгород : Карпати, 1994. 560 с.
7. Шухевич В. Гуцульщина : у 5 ч. Репринтне видання 1899–1908 рр. Харків : Савчук О., 2018.
8. Гошко Ю.Г. Населення Українських Карпат XV–XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1976. 120 с.
9. Гримич М. Сучасний погляд на проблему волоського права. *Етнічна історія народів Європи*. Київ, 2001. С. 11–116.
10. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти : монографія. Чернівці : Рута, 392 с.
11. Дністрянський М.С. Роль різноспрямованих колонізаційних рухів у заселенні Українських Карпат упродовж XIII – першої половини XIX ст. : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 116 с.
12. Заставецька Л.Б. Системи розселення і геопросторові проблеми вдосконалення адміністративно-територіального устрою України. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. 332 с.
13. Паньків Н.М. Населення Українських Карпат. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 248 с.
14. Русов М.О. Типи сільських селищ в полудневій частині Галичини. *Збірник природно-технічної секції українського наукового товариства в Києві*. Київ, 1915. С. 77–221.
15. Сілецький Р. Сільське поселення та садиба в Українських Карпатах. Київ : Наукова думка, 1994. 140 с.
16. Дністрянський М.С., Чайка І.М. Мережа поселень Українських Карпат: особливості формування, розміщення й просторової організованості. *Географічна наука й освіта: виклики і поступ* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 140-річчю географії у Львівському університеті. Львів : Простір-М, 2023. Т 1. С. 169–174.
17. Барановський М.О. *Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України* : монографія. Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2009. 396 с.
18. Дністрянський М.С. Про проблеми соціально-економічного розвитку гірських районів Львівської області. *Суспільно-географічна аналітика та геополітична публіцистика*. Львів : ГЛИЧ-ПРЕС, 2022. С. 136–138.

References

1. Dnistrianskyy, M., Berghauer, O., & Fodor, D. (2014). Characteristics and trends of cultural tourism in Transcarpathia *Zb. nauk. prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho un-tu. Serii: Ekonomichni nauky*—Coll. of science works of the Cherkasy State Technological University. Series: Economic Sciences, 37,1, 67–76 [in Ukrainian].
2. Danyliuk, A.H. (2004). Narodna arkhitektura Boikivshchyny [Folk architecture of Boykivshchyna]. Lviv: *Ukrainski tekhnolohii* – Lviv: *Ukrainian technologies*,168 [in Ukrainian].
3. Danyliuk, A.H. (2000) Skarby narodnoi arkhitektury Hutsulshchyny [Treasures of folk architecture of Hutsul region]. Lviv: *Lohos*, 135 [in Ukrainian].
4. Dnistrianska, N.I. (2016). Etnohrafichniy turyzm yak rezerv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainykh Karpat [Ethnographic tourism as a reserve of socio-economic development of the Ukrainian Carpathians]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: heohrafichna– Bulletin of LU. The series is geographical* 141–146 [in Ukrainian].
5. Lavruk, M.M. (2005). Hutsuly Ukrainykh Karpat (etnoheohrafichne doslidzhennia) [Hutsuls of the Ukrainian Carpathians (ethnogeographic study)]. Lviv: Vydav. tsent LNU imeni Ivana Franka– Lviv: Publisher. center of the Ivan Franko National University,288 [in Ukrainian].
6. Tyvodar, M.P. (1994). Tradytiine skotarstvo Ukrainykh Karpat druhoi pol. KhIKh – pershoi pol. KhKh st [Traditional cattle breeding of the Ukrainian Carpathians of the second half. XIX - first half. 20th century Historical and ethnological research]. *Istoryko-etnolohichne doslidzhennia. Uzhhorod: Karpaty– Historical and ethnological research. Uzhhorod: Carpathians*, 560 [in Ukrainian].

7. Shukhevych, V. (2018). Hutsulshchyna : v 5 chastynakh [Hutsul region: in 5 parts]. Kharkiv: Vydavets Oleksandr Savchuk– Kharkiv: Publisher Oleksandr Savchuk [in Ukrainian].
8. Hoshko, Yu.H. (1976). Naseleattia Ukrainy Karpats XV–XVIII st. [The population of the Ukrainian Carpathians in the 15th–18th centuries]. K.: *Naukova dumka*– K.: *Scientific opinion*, 120 [in Ukrainian].
9. Hrymych, M. (2001) Suchasnyi pohliad na problemu voloskoho prava [A modern view of the problem of Wallachian law]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*– Ethnic history of the peoples of Europe, K., 11 –116 [in Ukrainian].
10. Dzhaman, V.O. Rehionalni systemy rozselennia: demoheohrafichni aspekty [Regional settlement systems: demographic aspects]. Chernivtsi: *Ruta*, 392 [in Ukrainian].
11. Dnistrianskyi, M.S. (2019). Rol riznospriamovanykh kolonizatsiinykh rukhiv u zaseleenni Ukrainy Karpats uprodovzh KhIII – pershoi polovyny KhIKh st [The role of multidirectional colonization movements in the settlement of the Ukrainian Carpathians during the 13th and the first half of the 19th centuries]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka – Lviv: LNU named after Ivan Franko, 116 [in Ukrainian].
12. Zastavetska, L.B. (2013). Systemy rozselennia i heoprosorovi problemy vdoskonalennia administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy [Settlement systems and geospatial problems of improving the administrative and territorial system of Ukraine]. Ternopil, TNPU im. V. Hnatiuka – Ternopil, TNPU named after V. Hnatiuk, 332 [in Ukrainian].
13. Pankiv, N.M. (2003). Naseleattia Ukrainy Karpats [Population of the Ukrainian Carpathians]. Lviv: Vydav. tsentr LNU imeni Ivana Franka – Issued by Ivan Franko National University Center, 248 [in Ukrainian].
14. Rusov, M.O. (1915). Typy silskykh selyshch v poludnevii chastyni Halychyny [Types of rural settlements in the southern part of Galicia]. *Zbirnyk pryrodno-tekhnichnoi sekti ukrainskoho naukovoho tovarystva v Kyievi*– *Collection of the natural and technical section of the Ukrainian scientific society in Kyiv*. Kyiv, 77–221 [in Ukrainian].
15. Siletskyi, R. (1994). Silske poseleattia ta sadyba v Ukrainy Karpatakh [Rural settlement and estate in the Ukrainian Carpathians]. K.: *Naukova dumka* – K.: *Scientific opinion*, 140 [in Ukrainian].
16. Dnistrianskyi, M.S. & Chaika, I.M. (2023). Merezha poselen Ukrainy Karpats: osoblyvosti formuvannia, rozmishchennia y prostorovoi orhanizovanosti [The network of settlements of the Ukrainian Carpathians: peculiarities of formation, location and spatial organization]. *Heohrafichna nauka y osvita: vyklyky i postup*. Materialy mizhn. nauk.-prakt. konf., prysviachenoj 140-richchju heohrafii u Lvivskomu universyteti. Lviv: Prostir-M – Geographical science and education: challenges and progress. Materials of international science and practice conference dedicated to the 140th anniversary of geography at Lviv University. Lviv: Prostir-M, 1, 169–174 [in Ukrainian].
17. Baranovskyi, M.O. (2009). Naukovi zasady suspilno-heohrafichnoho vyvchennia silskykh depresyynykh terytorii Ukrainy [Scientific principles of socio-geographical study of depressed rural areas of Ukraine]. Nizhyn: PP Lysenko M.M/ – Nizhin: PP Lysenko M.M., 396 [in Ukrainian].
18. Dnistrianskyi, M.S. (2022). Pro problemy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku hirsykh raioniv Lvivskoi oblasti [About the problems of socio-economic development of mountainous regions of Lviv region]. *Suspilno-heohrafichna analityka ta heopolitychna publitsystyka*. Lviv: *HLYCh-PRES*, – *Socio-geographic analytics and geopolitical journalism*. Lviv: *GLYCH-PRESS*, 136–138 [in Ukrainian].